

ВАСИЛЕНКО М. Д.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри права Європейського Союзу та порівняльного правознавства,
доктор юридичних наук, професор

ВНУТРІШНІЙ РИНОК ЯК ЕКОНОМІЧНА ОСНОВА ЄС В КОНТЕКСТІ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

Розвиток внутрішнього ринку є складним і динамічним процесом, особливо в умовах трансформаційних змін національних економік. Він фактично став запорукою стабільності та конкурентоспроможності економіки, з тому числі й країн-членів ЄС. Незважаючи на всі складнощі в формуванні розвитку ЄС внутрішній ринок продовжує залишатися первиною складовою, яка лежить в основі його економічної інтеграції. Всі інші складові виходять з нього як похідні, залишаючись тими, що доповнюють цей первинний процес. Правові основи внутрішнього ринку ЄС (єдиного економічного простору ЄС) в рамках якого забезпечується вільне пересування товарів, осіб, послуг і капіталів закладають перші розділи частини третьої «Внутрішня політика і діяльність Союзу» Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЕС)(ст. 26–66). У розділі I (ст. 26, 27) сформульовані загальні положення про внутрішній ринок ЄС для забезпечення його збалансованого функціонування (розділ I «Внутрішній ринок»). Розділи II «Вільне пересування товарів» (ст. 28–37) і IV «Вільне пересування осіб, послуг і капіталів» (ст. 45–48) присвячені регламентації основних принципів, на яких базується правовий режим єдиного економічного простору ЄС: вільного пересування товарів, включаючи основи митного союзу в рамках ЄС (розділ II), і вільного пересування фізичних і юридичних осіб — суб'єктів економічної діяльності (найнятих робітників, підприємців і комерційних організацій), послуг і капіталів (розділ IV). Ще ст. 14 Договору про ЄЕС 1957 р. свідчила, що ЄЕС повинне створити свій внутрішній ринок. Йшлося про те, що це буде «зона без внутрішніх меж, в якій забезпечений вільний рух товарів, осіб, послуг і капіталу відповідно до положень даного Договору». Інше полягало в створенні тісніших зв'язків між цими державами з тим, щоб вони просувалися у напрямі створення «все більш тісного союзу народів Європи», про що мовилося в преамбулі до вказаного Договору. Однак для подальшого розвитку внутрішнього ринку ЄС ДФЕС (2007 р.) були внесені відповідні зміни в стару редакцію Договору.

Відзначимо, що загальновідомо про дві основні складові, на яких ґрунтується внутрішній ринок такі:

- створення внутрішнього економічного простору в рамках ЄС в цілях реалізації свободи пересування товарів, осіб, послуг і

капіталів шляхом усунення будь-яких бар'єрів для цього у відносинах між державами-членами;

- самі чотири економічні свободи, або принципи внутрішнього ринку: свобода пересування товарів, свобода пересування осіб, свобода надання послуг і свобода пересування капіталів.

Не викликає сумнівів, що процес побудови внутрішнього ринку починається з економічної складової. Товари, найняті і самостійні робітники, послуги і капітал, як відомо, вносять внесок в економіку (їх ще називають економічними чинниками). Статті Договору, що передбачають вільне пересування цих чинників між державами-членами ЄС, заклали фундамент законодавчого поля внутрішнього ринку і дотепер складають його основну частину.

Суд ЄС свого часу проголосив вільне пересування цих чинників «основоположними свободами». Економічні статті ДФЄС ідентифікують різного роду національні акти і правила, здатні перешкодити вільному пересуванню, і забороняють їх. Деякі з них явні, інші не такі очевидні. Самі статті лаконічні і прямі. Вони визначають правову систему внутрішнього ринку.

Так, зазначається, що до появи концепції внутрішнього ринку вже існувала концепція спільного ринку. Спільний ринок спочатку був закладений в положеннях Договору про ЄЕС. На сьогоднішній день він представляє свого роду ядро інтеграційних процесів в рамках Союзу. Тут традиційно виділяють три складових:

- чотири економічні свободи, вони ж принципи спільного ринку;
- спільні політики, напрями діяльності ЄС, що забезпечують і наповнюють конкретним змістом ці принципи (антимонопольна, аграрна, транспортна, соціальна і ін.);
- митний союз, включаючи спільний митний тариф, а також здійснення загальної торгової політики щодо третіх країн.

ДФЄС повністю виключив останній термін «спільний ринок» із засновницьких документів Союзу, залишивши тільки поняття «внутрішній ринок» ЄС. Сукупність норм права, регулюючих функціонування внутрішнього ринку ЄС, складає право його внутрішнього ринку. Норми, регулюючі реалізацію чотирьох свобод внутрішнього ринку, містяться у вказаних раніше розділах третьої частини ДФЄС.

Митні збори на імпорт і експорт товарів у відносинах між державами-членами були скасовані із створенням Митного союзу вже до кінця 1960-х рр. Так, ст. 110 ДФЄС забороняє дискримінаційне і протекціоністське оподаткування в державах-членах. При цьому прямою дискримінацією буде не тільки безпосереднє виняткове обкладення товарів із інших країн-членів або завищення податкових ставок для них в порівнянні з вітчизняною продукцією, але і відмінності в способах стягування, якщо останні дають перевагу вітчизняним виробникам. Обмеження дії ст. 34 і 35 ДФЄС передбачає ст. 36. У цій статті перераховуються

підстави, керуючись якими держави-члени мають право вводити кількісні обмеження на експорт, імпорт і транзит товарів, а також заходи, рівнозначні їм. Ст. 36 містить перелік таких підстав, наприклад суспільна мораль, а застосування обмежень має широку практику.

Зазначимо, що дослідження внутрішнього ринку ЄС стало важливим для України після підписання у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (розділ IV «Торгівля і питання пов'язані з торгівлею», яка визначає поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі Україна — ЄС). Так, в цьому контексті принциповими частинами Угоди, що регулюють саме взаємодію України на внутрішньому ринку ЄС, стали: глава 1 «Національний режим та доступ товарів на ринки»; глава 2 «Засоби захисту торгівлі»; глава 3 «Технічні бар'єри у торгівлі»; глава 5 «Митні питання та сприяння торгівлі»; глава 6 «Заснування підприємницької діяльності, торгівля послугами та електронна торгівля»; глава 13 «Торгівля та сталий розвиток». З позиції завдань державної політики щодо доступу на внутрішній ринок ЄС, в першу чергу, мають імплементуватися положення Угоди, які знижують ризики здійснення інвестиційної діяльності, звужують можливості отримання незаконних додаткових доходів на ринках традиційної продукції, зменшують технічні бар'єри для випуску нових видів вітчизняної продукції. Однак, поглиблена зона вільної торгівлі з ЄС буде складним випробуванням через неконкурентоспроможність цілих галузей господарства України в умовах вільної торгівлі з ЄС: такі труднощі викликані саме конкретними законами внутрішнього ринку ЄС.

СУРЛОВА О. О.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри права Європейського Союзу та порівняльного правознавства,
кандидат юридичних наук, доцент

СИСТЕМНІ ПІДХОДИ ДО ОХОРОНИ КЛІМАТУ В ЄС

Боротьба зі зміною клімату є пріоритетом екологічної політики ЄС. Тільки системний підхід, а саме впровадження заходів в сфері підвищення енергоефективності, ширше використання альтернативних джерел енергії, сертифікація викидів ПГ сприятиме скороченню викидів відповідно міжнародних зобов'язань ЄС.

Глобальна зміна клімату є однією з важливіших світових екологічних та економічних проблем. Європейський союз приділяє особливої уваги розробленню та реалізації заходів в сфері сприяння вирішенню регіональних та всесвітніх проблем довкілля та, зокрема, боротьбі зі зміною